

Ekonomiutskottet

Riksdagens bankfullmäktiges berättelse 2023

INLEDNING

Remiss

Riksdagens bankfullmäktiges berättelse 2023 (B 19/2024 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- bankfullmäktiges ordförande Antti Lindtman
- chefdirektör Olli Rehn, Finlands Bank
- direktionens rådgivare Essi Eerola, Finlands Bank
- äldre jurist, bankfullmäktiges sekreterare Anne Hedman, Finlands Bank
- kommunikationschef Jenni Hellström, Finlands Bank
- avdelningschef Elisa Newby, Finlands Bank
- direktionens rådgivare Meri Obstbaum, Finlands Bank
- avdelningschef Katja Taipalus, Finlands Bank
- byråchef Terhi Wathén, Finlands Bank
- direktionens rådgivare, bankfullmäktiges sekreterare Kimmo Virolainen, Finlands Bank
- direktör Tero Kurenmaa, Finansinspektionen
- biträdande direktör Jyri Helenius, Finansinspektionen
- finansråd, enhetschef Reima Letto, finansministeriet
- verksamhetsledare Lauri Holappa, UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- chefsjurist Teija Miller, Finanssiala ry.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Forskning om arbete och ekonomi LABORE
- politics doktor Vesa Vihriälä.

Inget yttrande av

- Statens revisionsverk.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänna synpunkter på omvärlden

Bankfullmäktiges berättelse behandlar på sedvanligt sätt ur ett brett perspektiv verksamheten hos Finlands Bank och Finansinspektionen under det år berättelsen gäller. År 2023 var den ekonomiska omvärlden förenad med många osäkerhetsfaktorer som bottnar i flera globala kriser och geopolitiska spänningar. Internationella konflikter, handelskrig och politiska meningsskiljaktigheter orsakade störningar i den internationella handeln och på finansmarknaden och energimarknaden. I Europa orsakade i synnerhet Rysslands anfallskrig oro över hur energin ska räcka till, vilket ledde till ökade kostnader och till att inflationen i euroområdet var fortsatt hög.

Ekonomiutskottet anser att berättelsen och de bifogade sakkunnigtexterna på ett heltäckande sätt beskriver Finlands Banks och Finansinspektionens verksamhet samt de särskilda teman som är centrala med tanke på deras verksamhetsmiljö.

Inflationsutvecklingen 2023 samt hur Europeiska centralbankens penningpolitik påverkat Finlands ekonomi

År 2023 fortsatte Europeiska centralbanken de inflationsdämpande räntehöjningar som hade inletts i juli 2022. Det ledde till att de finansiella förhållandena i euroområdet stramades åt i olika takt. Finland var ett av de länder där de finansiella förhållandena stramades åt snabbare än i många andra länder. I Finland steg den genomsnittliga räntan på i synnerhet gamla bostadslån och därmed på hela bolånestocken klart mer än i euroområdet i genomsnitt. Till detta bidrog särskilt den stora andelen bostadslån med rörlig ränta av lånestocken.

De finländska hushållen klarade av de ökade lånekostnaderna till följd av de stigande räntorna rätt väl, står det i bankfullmäktiges berättelse. Det berodde på att sysselsättningen och inkomsterna utvecklades rätt positivt och att hushållen hade besparingar. Å andra sidan, när räntenivån i framtiden sjunker, inverkar den först på lånekostnaderna för lån med rörlig ränta, varvid ränteutgifterna för finländska hushåll med bostadslån också sjunker snabbare än på annat håll.

Europeiska centralbankens skärpta penningpolitik sänkte inflationen betydligt snabbare i Finland än i många andra länder i euroområdet. Det beror delvis på att industriproduktionen och byggandet, som är tämligen känsliga för förändringar i räntenivån, står för en större andel av förädlingsvärdet i den finska ekonomin än i snitt. Å andra sidan har inflationen för tjänster trots höjningarna av styrräntan varit relativt hög i euroområdet, och tjänsternas andel av förädlingsvärdet är mindre i Finland än i euroområdet i genomsnitt.

Med tanke på inflationsnivån i Finland har Europeiska centralbankens strikta penningpolitik rentav varit onödigt stram. Produktionen i Finland minskade med 1,2 procent under året och minskningen har fortsatt också efter det. Det är oroväckande med tanke på den ekonomiska tillväxten i Finland. Finland måste försöka hålla de offentliga finanserna på en hållbar grund också därför att Finland inom ramarna för den gemensamma penningpolitiken ska ha spelrum för att jämna ut konjunkturutvecklingen med hjälp av nationell finanspolitik.

Betänkande EkUB 25/2024 rd

Bakom efterfrågeinflationen kan det förutom en prisnivå som stigit på grund av att den totala efterfrågan har ökat också ligga en utbudschock, såsom exempelvis prisstegringen till följd av att energiutbudet var knappt. Utskottet konstaterar att det blir allt mer sannolikt att utbudschockerna blir fler eftersom leveranskedjorna är komplicerade, det världspolitiska läget har tillspetsats och klimatförändringen framskrider. Ekonomiutskottet noterar att det enda sättet som centralbankerna har haft till sitt förfogande för att dämpa inflationen både på grund av den ökade efterfrågan och på grund av utbudschockerna i olika situationer har varit att strama åt penningpolitiken. I vissa sakkunnigyttranden till ekonomiutskottet konstateras det att man bör försöka hitta olika slags metoder för att dämpa i synnerhet inflationen till följd av utbudschocker. Ekonomiutskottet anser det vara viktigt att diskussionen om att hitta fler verktyg för att hantera inflationen fortsätter.

Förändringar i den globala omvärlden och de utmaningar de medför för ekonomin och finansmarknaden

Enligt inhämtade sakkunnigyttranden är Finlands och euroområdets största risker kopplade till det rådande världspolitiska läget. Eftersom realekonomin och finansmarknaden är globalt integrerade återspeglas de chocker som uppstår på annat håll starkt också i euroområdet och Finland. I synnerhet riskerna i anslutning till situationen i Mellanöstern, Rysslands anfallskrig, de handelspolitiska åtgärder som Förenta staternas kommande administration planerar och regleringen av finanssektorn och skattelättnaderna kan återspeglas i hög inflation i Europa och i ännu sämre ekonomisk tillväxt än väntat. Sannolikheten för olika hybrid- och cyberattacker ökar också. Cyberattacker mot offentliga aktörer och även banker har blivit klart vanligare den senaste tiden. Ekonomiutskottet har fäst allvarlig uppmärksamhet vid frågan och ordnade hösten 2024 en utfrågning om cyberattacker mot finska banker och deras bakgrund samt om behövliga åtgärder för att förhindra sådana attacker.

Utöver de externa hot som följer av den rådande geopolitiken och de normala makroekonomiska riskerna kan också exempelvis tekniska omställningar i anslutning till artificiell intelligens orsaka betydande störningar. Bland annat innebär de ökande bankbedrägerierna och bedrägeriförsöken med hjälp av ny teknik utmaningar för bankernas och övriga finansmarknadsaktörers digitala system och kräver allt större uppmärksamhet också hos kunderna.

Ekonomiutskottet betonar att det i det rådande läget är ytterst viktigt att identifiera sårbarheter i Finlands ekonomi och finansmarknad samt att förbereda sig på olika risker och störningar i anslutning till dem. Beredskap förutsätter i synnerhet att cybersäkerheten är i skick, men också en solid allmän försörjningsberedskap. På grund av det nära ömsesidiga beroendet mellan olika sektorer kan svåra konsekvenser orsakas exempelvis av en kombination där finansierings- och betalningssystemen, elnätet och dataförbindelser som går via havsområden samtidigt är föremål för kraftiga cyberattacker. Ekonomiutskottet betonar också vikten av starka offentliga finanser i förberedelserna för olika störningar i ekonomin.

I en ny och allt mer krävande situation bör man också utreda förutsättningarna för att förbättra informationsutbytet mellan aktörerna inom finansbranschen och se till att de inom de ramar som lagstiftningen tillåter kan informera varandra och samarbeta till exempel för att bekämpa cyberattacker och bankbedrägerier. Det är också viktigt att se till att myndigheternas och finansmark-

Betänkande EkUB 25/2024 rd

nadsaktörernas möjligheter att utbyta information och samarbeta sinsemellan är på samma nivå som i de övriga nordiska länderna och de viktigaste jämförelseländerna.

Utskottet framhäver också vikten av att lagstiftningen om penningtvätt hålls uppdaterad och verkställs samt att de ekonomiska sanktionerna mot Ryssland på grund av anfallskriget övervakas effektivt. För att förhindra kringgående av sanktioner är det väsentligt att efterlevnaden av sanktionerna övervakas effektivt och enhetligt i olika länder. Rekommendationerna från arbetsgruppen för finansiella åtgärder (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF) och säkerställandet av att de följs på ett enhetligt sätt spelar en viktig roll i det avseendet.

Tillgången till grundläggande banktjänster

I bankfullmäktiges berättelse hänvisas det till Finansinspektionens utredning om grundläggande banktjänster från 2023. Enligt utredningen tillgodosågs kundernas rätt till lagfästa grundläggande banktjänster sammantaget sett på behörigt sätt år 2022. I bankfullmäktiges berättelse från 2023 uppmanas Finansinspektionen att med tillgängliga medel säkerställa att de grundläggande banktjänsterna tryggas och att också de kunder som inte använder digitala tjänster kan sköta sina bankärenden till skälig kostnad.

Ekonomiutskottet anser det vara ytterst viktigt att ge akt på och regelbundet utvärdera tillgången till adekvata grundläggande banktjänster och att de genomförs på ett sätt som är jämlikt ur medborgarnas synvinkel. Utskottet noterar också att finansministeriet har inlett en kartläggning av lagstiftningen om grundläggande banktjänster som en del av en mer omfattande bedömning av behoven att ändra kreditinstitutslagen. Utskottet anser att man bör se till att bedömningsarbetet framskrider planenligt och att utbudet och prissättningen av grundläggande banktjänster samt utvecklingsbehoven i anslutning till dem bedöms eftersom de är en viktig del av kreditinstitutens verksamhet.

Framtidsutmaningar för ekonomin, penningpolitiken och finanspolitiken

Det ekonomiska läget och förmågan att bekämpa olika ekonomiska chocker både i Europa och i Finland beror i väsentlig grad på hur den ekonomiska tillväxten, konkurrenskraften och produktiviteten utvecklas under de kommande åren. I dagsläget är den ekonomiska tillväxten i Europa svag och mycket långsammare än i exempelvis Förenta staterna. De svaga offentliga finanserna och utmaningarna i anslutning till den ekonomiska tillväxten är centrala utmaningar för Finlands ekonomi. Ekonomiutskottet poängterar att starka offentliga finanser är viktiga när den nationella finanspolitiken behöver jämna ut effekterna av den gemensamma penningpolitiken eller när man förbereder sig på olika störningar i ekonomin eller på finansmarknaden.

I Draghis konkurrenskraftsrapport från september 2024 uppmärksammas särskilt den svaga produktiviteten i den europeiska ekonomin, vilket försvagar Europas möjligheter att bekämpa till exempel inflation och dess negativa effekter. Europa och Finland behöver därför en politik som stöder långsiktig produktivitetstillväxt och siktar på hållbar ekonomisk tillväxt. Det kräver satsningar bland annat på en mer välfungerande inre marknad och på främjande av kapitalmarknadsunionen.

Betänkande EkUB 25/2024 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 19/2024 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Helsingfors 10.12.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Sakari Puisto saf
vice ordförande Ville Kaunisto saml
medlem Noora Fagerström saml
medlem Kaisa Garedeu saf
medlem Lotta Hamari sd
medlem Antti Kangas saf
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Merja Rasinkangas saf
medlem Oras Tynkkynen gröna
medlem Sinuhe Wallinheimo saml
medlem Juha Viitala sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Johanna Rihto-Kekkonen.